

Zanimljiv dokaz kosinusova poučka

Jens Carstensen i
Alija Muminagić,
Nykøbing F., Danska

Neka je ABC proizvoljan trokut i neka su a , b i c duljine njegovih stranica i α , β i γ njegovi kutovi. Tada vrijedi

$$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha$$

$$b^2 = a^2 + c^2 - 2ac \cos \beta \quad (\text{kosinusov poučak})$$

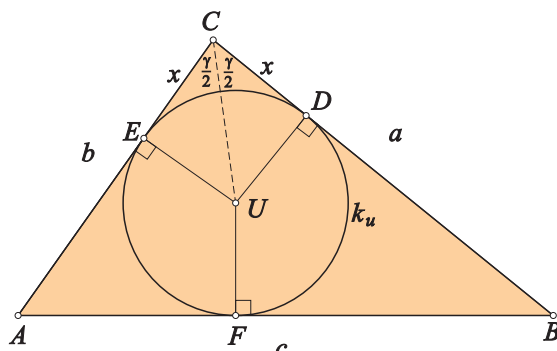
$$c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma$$

Dokaz: Neka je dan šiljastokutan trokut ABC i neka je $|AB| = c$, $|BC| = a$, $|CA| = b$. Ako su D , E i F dirališta trokutu ABC upisane kružnice $k_u(U, r)$, tada je $|UD| = |UE| = |UF| = r$.

Neka je $|CD| = x$ (na temelju poučka o jednakosti tangentskih dužina) slijedi da je $|CE| = |CD| = x$.

Iz slike 1 vidimo da je $|AE| = |AF| = b - x$ $|BF| = |BD| = a - x$, pa je

$$\begin{aligned} |AB| &= |AF| + |FB| = c = b - x + a - x \\ \Leftrightarrow x &= \frac{a + b - c}{2} \end{aligned} \quad (1)$$

Slika 1.

U pravokutnom trokutu UDC je

$$\operatorname{tg} \frac{\gamma}{2} = \frac{r}{x} \Leftrightarrow x = \frac{r}{\operatorname{tg} \frac{\gamma}{2}}. \quad (2)$$

Tako je

$$\frac{a + b - c}{2} = \frac{r}{\operatorname{tg} \frac{\gamma}{2}} \Leftrightarrow r = \frac{1}{2} \operatorname{tg} \frac{\gamma}{2} (a + b - c). \quad (3)$$

Izrazimo površinu trokuta ABC na dva načina:

$$P = \frac{1}{2} ab \sin \gamma \quad \text{i} \quad P = r \cdot s = r \cdot \frac{a + b + c}{2}.$$

Sada imamo:

$$\frac{1}{2}ab \sin \gamma = r \cdot \frac{a+b+c}{2}$$

$$\Leftrightarrow r = \frac{ab \sin \gamma}{a+b+c} \left(\text{zbog } \sin x = 2 \sin \frac{x}{2} \cos \frac{x}{2} \right)$$

$$= \frac{2ab \sin \frac{\gamma}{2} \cos \frac{\gamma}{2}}{a+b+c}, \text{ tj. zbog (3) vrijedi}$$

$$\frac{1}{2} \operatorname{tg} \frac{\gamma}{2} (a+b-c) = \frac{2ab \sin \frac{\gamma}{2} \cos \frac{\gamma}{2}}{a+b+c}$$

$$\Leftrightarrow \frac{1 \sin \frac{\gamma}{2}}{2 \cos \frac{\gamma}{2}} (a+b-c) = \frac{2ab \sin \frac{\gamma}{2} \cos \frac{\gamma}{2}}{a+b+c}$$

$$\Leftrightarrow (a+b-c)(a+b+c) = 4ab \cos^2 \frac{\gamma}{2}$$

$$\left(\text{zbog } \cos^2 \frac{\gamma}{2} = \frac{1 + \cos \gamma}{2} \right)$$

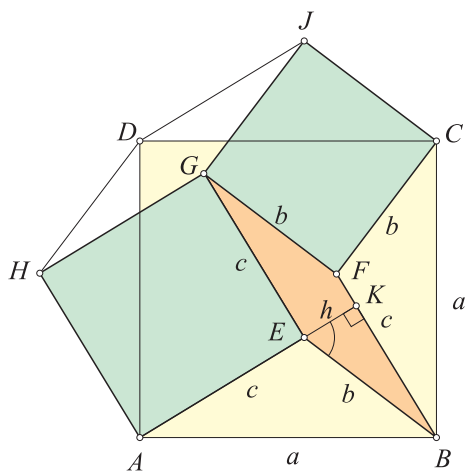
$$\Leftrightarrow (a+b)^2 - c^2 = 2ab + 2ab \cos \gamma$$

$$\Leftrightarrow c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma.$$

Ostale jednakosti ovog poučka dobivamo potpuno analogno.

Neka je sada trokut ABE tupokutan. Prikažimo geometrijski dokaz.

Uvedimo oznake kao na slici 2, $a = |AB|$, $b = |BE|$, $c = |AE|$ i neka P_{XYZ} općenito označava površinu trokuta XYZ , P_{PQRS} površinu četverokuta $PQRS$ itd.

Slika 2.

Nad stranicom $\overline{AB}$ konstruirajmo kvadrat $ABCD$, a nad stranicama $\overline{BC}$, $\overline{CD}$ i $\overline{AD}$ trokute BCF , CDJ i ADH podudarne s trokutom ABE .

Tako je $P_{AEB} = P_{DJC}$ i $P_{BCF} = P_{ADH}$.

Zato je $P_{ABCD} = P_{AEBFCJDH}$, tj.

$$a^2 = c^2 + b^2 + 2P_{BEGF}$$

$$= c^2 + b^2 + 2 \cdot |GE| \cdot h$$

$$= c^2 + b^2 + 2 \cdot c \cdot h$$

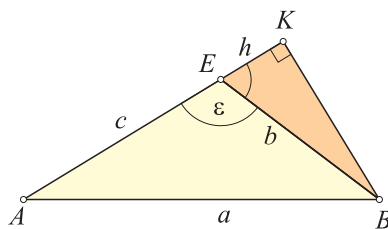
$$= c^2 + b^2 + 2 \cdot c \cdot b \cdot \cos(180^\circ - \epsilon)$$

$$= c^2 + b^2 - 2bc \cos \epsilon. \quad \blacksquare$$

Pojašnjenje:

$$P_{BEGF} = 2 \cdot P_{BFE} = 2 \cdot \frac{1}{2} \cdot c \cdot h = c \cdot h = |GE| \cdot h,$$

odnosno $2 \cdot P_{BEGF} = 2 \cdot |GE| \cdot h$ (slika 3).

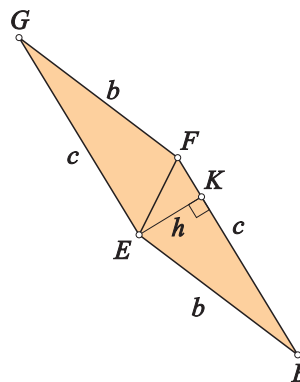

Slika 3.

U pravokutnom trokutu BKE (slika 4) je

$$\cos(180^\circ - \epsilon) = \frac{|EK|}{|BE|} = \frac{h}{b}$$

pa zbog $\cos(180^\circ - \epsilon) = -\cos \epsilon$ vrijedi da je $h = -b \cos \epsilon$. Stoga je $2 \cdot c \cdot h = -2cb \cos \epsilon$.

Slika 4.